

**ЛЕСЯ МАЛІМОН
СВІТЛАНА ГОНЧАРУК**

**ОСНОВИ ПЕДМАЙСТЕРНОСТІ :
ГЛОСАРІЙ**

Методичні рекомендації

Луцьк
Вежа-Друк
2022

УДК 37.011.31:371.14

О 75

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 3 від 16 листопада 2022)*

О 75 Малімон Л.К., Гончарук С.В. Основи педмайстерності : глосарій :
метод. рекоменд. для студ. ф-ту іноз філол. Луцьк : Вежа-Друк,
2022. 28 с.

Методичні рекомендації призначені для студентів спеціальності 014 Середня освіта факультету іноземної філології. У методичних рекомендаціях до навчальної дисципліни «Основи педагогічної майстерності» стисло викладено визначення основних понять курсу згідно з силябусом дисципліни та з урахуванням досягнень сучасної педагогічної науки, що сприятиме оволодінню основними компетентностями з курсу педагогічної майстерності. Матеріал допоможе в осмисленні особливостей педагогічної діяльності, стане в нагоді під час опрацювання курсу.

УДК 37.011.31:371.14

О 75

© Малімон Л.К., Гончарук С.В., 2022

© Малімон А.О. (обкладинка), 2022

Короткий термінологічний словник

Авторитарне (лат. *autoritas* — влада, вплив) **виховання** — педагогічна концепція, яка передбачає підкорення вихованця волі вихователя. Придушуючи ініціативу і самостійність, А. в. перешкоджає розвитку індивідуальності дитячої особистості, призводить до її нівелювання, виникнення конфронтації між педагогом і дітьми.

Авторитарний стиль — стиль диктату, коли підлеглий розглядається тільки як пасивний виконавець і йому відмовлено у праві на самостійність та ініціативу.

Авторитет учителя — соціокультурний феномен, який характеризує систему стосунків педагога, визначає його професійно-особистісний статус, прийняття і признання його пріоритетної ролі в системі суб'єктно-суб'єктних стосунків

Авторська школа — експериментальний навчально-виховний заклад, діяльність якого базується на розробленій автором чи авторським колективом педагогічній концепції. Термін запроваджено наприкінці 80-х років ХХ ст., однак у світовій педагогіці авторськими за суттю були навчальні заклади Й.-Г. Песталоцці, Ф. Фребеля, школи М. Монтесорі, Р. Штейнера, А. Макаренка, В. Сухомлинського та ін.

Авторські навчальні програми — складова частина програмно-методичного забезпечення освітнього процесу навчально-виховного закладу (школи, дитячого садка тощо). Для них характерні оригінальні концепції та зміст. Запровадженню А. н. п. передують експертиза, апробація, сертифікація тощо.

Авторські освітні технології — розроблені педагогами-практиками технології, в яких у різних варіантах поєднано відповідно змісту і цілям різнорівневого і різнопрофільного навчання структурно-логічні, інтеграційні, ігрові, комп'ютерні, діалогові, тренінгові технології.

Алгоритмізація процесу навчання — один із напрямів педагогічних досліджень, який акцентує на використанні тими, хто навчається, і тими, хто навчає, структурованих алгоритмів (лат. *algorithmus* — сукупність дій для розв'язання задачі) розв'язання завдань.

Альтернативні (франц. *alternative*, від лат. *alter* — один із двох) **школи** — «вільні школи», які виникли наприкінці 60-х років ХХ ст. у країнах Західної Європи і США як протиставлення авторитарним. Вони забезпечують альтернативну за змістом, формами і методами роботи з учнями освіту. Існують як «відкриті школи» (без поділу на традиційні класи), «школи без стін» (орієнтація на широке використання місцевої громади), «магнітні школи» (навчальні центри для поглибленого вивчення конкретної галузі знань) та ін.

Антиінноваційні (грец. *anti* — проти і англ. *innovate* — запроваджувати нововведення) **бар'єри** — зовнішні або внутрішні перешкоди, які заважають здійсненню інноваційної діяльності.

Антрополого-гуманістичний (грец. *anthropos* — людина і *logos* — слово, вчення; лат. *humanus* — людський, людяний) **принцип** у педагогіці —

організація навчально-виховного процесу відповідно до законів розвитку дитячого організму і становлення особистості.

Базова освіта — суспільно необхідний рівень загальноосвітньої підготовки, який передбачає всебічний розвиток і ціннісно-етичну орієнтацію особистості, формування загальнокультурної основи її освіти, громадянського та професійного становлення.

Варіативний (лат. *variatio* — відмінність) **компонент в освіті** — навчальні програми, що обираються в межах освітньої програми навчально-виховного закладу.

Взаємодія педагога і вихованців у педагогічному процесі — взаємний вплив дорослого і дітей, у процесі якого здійснюється їхній взаєморозвиток. Каналами взаємодії у педагогічному процесі є діяльність і взаємини вихователя й вихованців. Модель педагогічної взаємодії визначає характер педагогічної системи.

Викладання — діяльність учителя в процесі навчання, що полягає у постановці перед учнями пізнавального завдання, повідомленні нових знань, організації спостережень, лабораторних і практичних занять, керівництві роботою учнів із самостійного засвоєння знань, у перевірці якості знань, умінь і навичок.

Виховна система — умовно об'єднаний комплекс виховних цілей, людей, що реалізують їх у процесі цілеспрямованої діяльності, відносин між її учасниками, освоєного середовища й управлінської діяльності із забезпечення життєздатності цієї системи.

Виховні цілі — цілі, що відповідають формуванню соціальних і особистісних якостей, а також ціннісно-смислових ставлень людини до навколишнього світу і самої себе.

Виховуючі ситуації — спеціально організовані умови для формування в учнів мотивів позитивної поведінки, за яких виникають нові почуття,

Відкрите навчання — спосіб організації навчальної роботи в школах (здебільшого початкових), який передбачає відмову від класно-урочної системи і оцінювання успішності на основі заданих норм, гнучку, відкрити організацію навчального простору, змінний склад навчальних груп, вільний вибір учнем видів і способів навчальної роботи. В. н. сприяє формуванню позитивної мотивації дітей, емоційно насиченої атмосфери взаємин учителів і учнів. Таке навчання було поширене на початку 60-х років ХХ ст. у Великій Британії, а в 70-ті роки і в інших країнах.

Внутрішня техніка — створення внутрішнього переживання особистості, психологічне налаштування вчителя на майбутню діяльність через вплив на розум, волю й почуття.

Вправлення — метод виховання, що полягає у поступовому створенні умов, за яких учень виконує певні дії з метою вироблення необхідних і закріплення позитивних норм поведінки.

Всотуючий розум — здатність дитини вчитися, прагнення до навчання, реалізація яких забезпечується сприятливим навколишнім середовищем. Термін запровадила М. Монтессорі.

Гендерний (англ. gender, від грец. genos — рід) **підхід** — сукупність уявлень, які передбачають визначення відмінностей у поведінці та сприйнятті жінок і чоловіків не так за їх фізичними особливостями, як за вихованням і поширеними в кожній культурі уявленнями про суть жіночого та чоловічого.

Гіперкомунікабельність — риса особистості людини, що зумовлює такий рівень організації процесу спілкування, який характеризується великою кількістю поверхових контактів, у яких центром комунікації є ця людина.

Глобалізація (франц. global — взятий у цілому) **освіти** — одна з фундаментальних тенденцій розвитку освіти. Відображає формування єдиного соціального, інформаційного й освітнього простору в масштабах усієї планети, зокрема через діяльність засобів масової інформації, канали Інтернет.

Глобальна освіта — зміст і технології освіти, орієнтовані на тенденції глобалізації у всіх галузях суспільного життя. Її компонентами є екологічна освіта і виховання, розвиток толерантності й полікультурності у сфері суспільствознавчої освіти, підвищення інформаційної насиченості освіти.

Гнучкість думки педагога — здатність педагога швидко і без особливих зусиль переключатись з однієї на іншу, бачити різні аспекти інформації.

Готовність до інноваційної педагогічної діяльності — особливий особистісний стан, який передбачає наявність у педагога мотиваційноціннісного ставлення до професійної діяльності, володіння ефективними способами і засобами досягнення педагогічних цілей, здатності до творчості і рефлексії.

Градація (лат. gradatio — поступовість, посилення, від gradus — ступінь) **новизни** — показник якісної відмінності одного об'єкта від іншого. Виокремлюють такі градації: побудова нового в іншому вигляді, тобто формальна новизна; повторення відомого з несуттєвими змінами; уточнення, конкретизація вже відомого; доповнення вже відомого суттєвими елементами; створення якісно нового об'єкта.

Групи одного столика — групи дітей у педагогічній системі П. Петерсена, створені на основі взаємних симпатій, спільних інтересів, діяльності, яка вимагає колективних зусиль мікрогруп.

Гуманізація (лат. humanus — людський, людяний) **педагогічного процесу** — концепція, основу якої становить ідея побудови педагогічної системи на принципах гуманізму з метою створення найсприятливіших умов для повноцінного розвитку дитини. Г. п. п. передбачає диференціацію та індивідуалізацію навчання й виховання на основі активізації творчого саморозвитку особистості.

Гуманістична освіта — освітні системи і концепції, які базуються на цінностях гуманізації і гуманітаризації освіти.

Гуманістична педагогіка — напрям у сучасній теорії та практиці виховання, що виник наприкінці 50-х — на початку 60-х років ХХ ст. у США як

педагогічне втілення ідей гуманістичної психології. Головною метою виховання в **Г. п.** є самоактуалізація особистості.

Гуманістична психологія — напрям у сучасній зарубіжній психології, предметом якого є цілісне вивчення людини в її вищих, специфічних лише для неї виявах, зокрема розвиток і самоактуалізація особистості, її цінності, любов, творчість, відповідальність, свобода тощо. До провідних представників **Г. п.** належать А. Маслоу, Ш. Бюлер, К. Роджерс.

Гуманістична спрямованість – спрямованість на особистість іншої людини, утвердження словом і ділом найвищих духовних цінностей, моральних норм поведінки і стосунків. Це вияв професійної ідеології вчителя, його ціннісного ставлення до педагогічної дійсності.

Гуманітаризація (лат. *humanitas* — людство, людяність) освіти — одна з основних тенденцій розвитку освіти в сучасному світі. Відображає зростання ролі і значення людських відносин, взаємного прийняття учасників навчального процесу для успішності освіти в цілому.

Демократизація (грец. *demokratia* — народовладдя) **педагогічного процесу** — впровадження в педагогічну систему принципів демократії, надання свободи творчості педагогу і більших можливостей вихованцям.

Демократичний стиль – стиль, що ґрунтується на глибокій повазі до особистості кожного; засадою для нього є довіра й орієнтація на самоорганізацію, самоуправління особистості й колективу.

Дивергентне мислення – вид мислення, що характеризується руйнуванням шаблонних стереотипів і обмежень більшою свободою під час вирішення проблеми, основа креативності.

Диверсифікація (лат. *diversificatio* — зміна, різноманітність) **системи освіти** — процес розширення системи освіти за рахунок зростання кількості типів і видів навчальних закладів.

Дидактична (грец. *didaktikos* — повчальний) **система** — сукупність елементів (мета, дидактичні принципи, зміст, форми організації і методи навчання), що утворюють єдину цілісну функціональну структуру, орієнтовану на досягнення цілей навчання.

Дидактичне програмування — один із підходів до конструювання освітніх процесів і систем, пов'язаний з поетапним визначенням необхідної інформації, елементарних процедур її засвоєння і контролю. Особливого поширення набуває у зв'язку із впровадженням комп'ютерів і навчальних пристроїв.

Дидактичний енциклопедизм — педагогічний принцип і стратегія відбору змісту освіти, що реалізуються через вибір основних фактів і подій, які підлягають засвоєнню.

Дидактичний утилітаризм (франц. *utilitarisme*, від лат. *utilitas* — користь, вигода) — педагогічний принцип і стратегія визначення змісту освіти, що реалізуються через вибір практично необхідних для життя елементів знання, досвіду й умінь.

Динамізм особистості – здатність активно впливати на іншу особистість.

Диференціація (лат. differentia — відмінність) **освіти** — процес у сучасній освіті, що забезпечує різноманітність форм навчання, які дають змогу максимально враховувати індивідуальні можливості, інтереси, нахили, ціннісні та професійні орієнтації тих, хто навчається. Базується на прийнятті психологічних відмінностей між індивідами і групами людей (за статтю, віком, соціальною належністю тощо).

Діагностика (грец. diagnostikos — здатний розпізнавати) **інноваційної діяльності педагога** — сукупність способів вивчення й оцінювання професійної готовності педагога до реалізації інноваційної діяльності.

Діалогічне педагогічне спілкування – тип професійного спілкування, що відповідає критеріям діалогу, забезпечуючи суб'єкт-суб'єктний принцип взаємодії педагога та учнів.

Духовний зародок — модель психічного розвитку дитини, який, будучи вродженою її психічною сутністю, виявляє себе лише у процесі розвитку. Автором терміна є М. Монтесорі.

Екологія (гр. oikos – дім, середовище + logos – вчення) – наука, що вивчає закономірності існування, формування і функціонування біологічних систем всіх рівнів – від організму до біосфери та їх взаємодії із зовнішніми умовами. Це – «наука про організми в себе вдома». У сучасній науці поняття «екологія» характеризується єдністю біологічного, соціального, економічного, технічного, гігієнічного факторів життя людей.

Екологічна культура учня – це сформована система наукових знань, спрямованих на пізнання процесів і результатів взаємодії людини, суспільства і природи; відповідальність за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя; готовність до природоохоронної діяльності.

Економічне виховання – систематичний цілеспрямований вплив з метою формування в учнів економічних ЗУН, потреб, інтересів, стилю мислення, які відповідають нормам господарювання і принципам моралі.

Експеримент (лат. experimentum — проба, досвід) — метод дослідження, що передбачає виокремлення суттєвих факторів, які впливають на результати педагогічної діяльності, дає змогу варіювати ними задля досягнення оптимальних результатів; контрольована педагогічна діяльність, спрямована на створення та апробування нових технологій навчання й виховання, розвитку дітей, управління навчально-виховним закладом.

Експериментальні школи — навчально-виховні заклади, призначені для обґрунтування, розроблення або перевірки нових педагогічних ідей, вивчення практичного досвіду педагогів.

Експертна рецензія — заключне судження експерта про рецензований інноваційний проект (його актуальність, відповідність цілей об'єктивним потребам і тенденціям розвитку освіти, чіткість визначення цілей тощо).

Екстенсивні (лат. extensivus — розширюючий) **інновації** — інновації, що базуються на залученні додаткових потужностей (інвестицій) нових засобів, обладнання, технологій, капіталовкладень тощо; нарощують кількісні характеристики педагогічного продукту переважно за рахунок нових

інформаційних технологій, перерозподілу часу на різні види навчальної діяльності, диференціацію та індивідуалізацію роботи з учнями.

Емоційна стабільність – здатність володіти собою, зберігати самоконтроль, здійснювати саморегуляцію за будь-якої ситуації, незалежно від сили зовнішніх чинників, що провокують емоційний зрив.

Емоційна стійкість – здатність до самоконтролю та уміння володіти ситуацією, що склалася; позитивне відношення до педагогічної діяльності в цілому; здатність мотивувати та надихати інших.

Емпатія – співпереживання, розуміння будь-якого почуття (гніву, печалі, радості), що його переживає інша людина, і відповідний вияв свого розуміння цього почуття.

Естетика – (гр. *aisthesis* – відчуття, почуття) – наука про прекрасне та його роль у житті людини, про загальні закони художнього пізнання дійсності, розвитку мистецтва.

Естетика поведінки – ознаки прекрасного у вчинках і діях людини: ставленні до праці й до суспільства, в манерах і зовнішньому вигляді, формах спілкування з людьми

Естетика побуту – естетична організація предметного оточення школяра у відповідності з поняттями міри й гармонії.

Естетичне виховання – розвиток у людини почуттів прекрасного, формування умінь і навичок творити красу в навколишній дійсності, мвіти відрізнити красиве від потворного, жити за законами духовної краси.

Естетичний ідеал – уявлення людини про прекрасне, до чого вона прагне.

Естетична культура – це здатність особистості до повноцінного сприймання, правильного розуміння прекрасного у мистецтві і дійсності, прагнення й уміння будувати своє життя за законами краси. Ссформованість в особистості естетичних знань, смаків, ідеалів, здібностей до естетичного сприймання явищ дійсності, творів мистецтва, потреба вносити прекрасне в навколишній світ, оберігати природну красу.

Естетичне сприймання – здатність виділяти в мистецтві і житті естетичні якості, образи і переживати естетичні почуття.

Естетичне почуття – емоційні етапи, що викликані оцінним ставленням людини до явищ дійсності і мистецтва. Почуття насолоди, які відчуває особистість, сприймаючи прекрасне в дійсності й у творах мистецтва.

Естетичні потреби – потреби в спілкуванні з художньо-естетичними цінностями, в естетичних переживаннях.

Естетичні смаки – здатність оцінювати витвори мистецтва, естетичні явища з позицій естетичних знань і ідеалів, здатність відокремлювати прекрасне від неестетичного.

Естетичні ідеали – соціальне та індивідуально-психологічно зумовлені уявлення про досконалу красу в природі, суспільстві, людині, мистецтві.

Етика – наука про мораль, її природу, структуру та особливості походження й розвитку моральних норм і відповідних відносин між людьми в

суспільстві, розділ філософії, що вивчає мораль, з'ясовує її як ще у системі суспільних відносин, досліджує моральні категорії

Життєвий цикл (грец. *kuklos* — коло) **нововведення** — процес проходження етапів нововведення: виникнення (старт); швидкий ріст (у боротьбі з опонентами, консерваторами, скептиками); зрілість; освоєння; дифузія (проникнення, розповсюдження); насичення (освоєння багатьма людьми, проникнення у всі частини педагогічного і управлінського процесів); рутинізація (тривале використання новації, внаслідок чого вона для багатьох стає нормою); криза (вичерпаність можливостей застосувати новацію в нових галузях, умовах); фініш (нововведення перестає бути таким, як є, замінюється ефективнішим або поглинається загальною ефективною системою).

Задатки — уроджені анатомо-фізіологічні особливості організму (особливості будови головного мозку, органів чуттів, властивості нервової системи), якими організм наділений від народження.

Засоби інформатизації освіти — засоби нових інформаційних технологій у поєднанні з навчально-методичним, нормативно-технічним і організаційноінструктивним матеріалом, що забезпечує їх педагогічно доцільне використання.

Засоби нових інформаційних технологій — програмно-апаратні засоби і пристрої, що функціонують на базі обчислювальної техніки, а також сучасні способи і системи інформаційного обміну, що забезпечують операції збирання, накопичення, збереження, оброблення й передавання інформації.

Здібності — поєднання сприятливих індивідуально-своєрідних особливостей та якостей психіки, що виявляються у швидкості, результативності та якості виконання відповідної діяльності за мінімальних силових, енергетичних та часових затрат.

Зміст освіти — система наукових знань про природу і суспільство; особистісний і соціокультурний досвід, які реалізуються, розвиваються і трансформуються в системі освіти. Серед основних компонентів З. о. виокремлюють ціннісний, знаковий, діяльнісний, поведінковий, особистісний тощо.

Зміст професійної компетентності — знання предмета, методики його викладання, педагогіки й психології.

Зовнішня техніка — втілення внутрішнього переживання вчителя в його тілесній природі: міміці, голосі, рухах, мовленні, пластиці.

Зразковий (репродуктивний) педагогічний досвід — навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність, яка забезпечує ефективне і якісне розв'язання завдань навчання і виховання.

Імперативний (лат. *imperativus* — наказовий, владний) характер взаємин у педагогічній системі — характер взаємин між вихователем і вихованцями за моделлю суб'єкт-об'єктної взаємодії, що передбачає точне і беззаперечне виконання дитиною всіх вимог дорослого, сліпе підкорення формальним нормам і правилам поведінки.

Індивідуалізація (франц. individualisation, від лат. individuum — неподільне) навчання — організація навчального процесу з урахуванням індивідуальних особливостей учнів, яка дає змогу створити оптимальні умови для реалізації потенційних можливостей кожного.

Індивідуальна педагогічна бесіда — взаємодія учителя й учня, батьків, колег, спрямована на взаєморозуміння, пошук шляхів співробітництва для стимулювання розвитку учня.

Індивідуальність — цілісна характеристика окремої людини, її оригінальність, самотність психічного складу.

Індивідуальний освітній маршрут — орієнтація на пошук індивідуальних моделей соціалізації, що сприяють використанню внутрішніх сутнісних сил і можливостей конкретної людини; надання дитині та її сім'ї права обирати навчальні програми й заклади з урахуванням інтересів і проблем, індивідуальності дитини.

Індивідуальний розвиток — процес формування індивіда.

Індивідуальний стиль педагогічної діяльності — цілісна система операцій, що забезпечує ефективну взаємодію вихователя з вихованцями і визначається цілями, завданнями професійної діяльності, властивостями різних рівнів індивідуальності педагога (ритмом діяльності, спілкування тощо). Структура **І.с.п.д.** охоплює мотиваційно-оцінний, змістово-когнітивний, операційнодіяльнісний компоненти.

Інновативність (лат. innovatio — оновлення, зміна) — емоційно-оцінне ставлення до нововведень, відмінність у сприйнятливості суб'єктів до інновацій, нових ідей, досвіду.

Інноваційна компетентність (лат. competens (competentis) — належний, відповідний) педагога — система мотивів, знань, умінь, навичок, особистісних якостей педагога, що забезпечує ефективність використання нових педагогічних технологій у роботі з дітьми.

Інноваційна культура педагога — система освоєних особистістю педагогічних засобів, що забезпечують інноваційний спосіб діяльності, системоутворюючим елементом якої є цінності інноваційного плану. **І.к.п.** виконує раціонально-праксіологічну, організаційно-впорядковуючу, описово пояснювальну, прогностико-управлінську, евристико-пізнавальну і комунікативно-трансляційну функції.

Інноваційна мета освіти — створення сприятливих умов для творчості, реалізації природної суті, соціальних потреб людини.

Інноваційна освіта — система ідей, головною метою яких є збереження і розвиток творчого потенціалу людини. Започаткована Міжнародною академією наук вищої школи (МАН ВШ).

Інноваційна педагогічна діяльність — заснована на осмисленні практичного педагогічного досвіду цілеспрямована педагогічна діяльність, зорієнтована на зміну та розвиток навчально-виховного процесу з метою досягнення вищих результатів, одержання нового знання, формування якісно іншої педагогічної практики.

Інноваційна педагогічна технологія — цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють цілісний навчально-виховний процес від визначення його мети до очікуваних результатів.

Інноваційна поведінка педагога — сукупність зовнішніх виявів його особистості, в яких розкривається внутрішнє «Я» (світовідчуття, світогляд, особистісні особливості), спрямовані на зміну складових сучасної системи освіти.

Інноваційна школа — навчально-виховний заклад, діяльність якого побудована на оригінальних (авторських) ідеях і технологіях. Являє собою нову освітню практику (взагалі або для конкретних умов).

Інноваційне навчання — зорієнтована на динамічні зміни в навколишньому світі навчальна діяльність, яка ґрунтується на оригінальних методиках розвитку різноманітних форм мислення, творчих здібностей, високих соціально-адаптаційних можливостей особистості.

Інноваційне середовище — педагогічно доцільно організований простір життєдіяльності, який сприяє розвитку інноваційного ресурсу особистості; інтегрований засіб накопичення і реалізації інноваційного потенціалу навчального закладу.

Інноваційний педагогічний експеримент — метод дослідницько-педагогічної діяльності, який передбачає істотні зміни у змісті, формах і методах роботи з метою підвищення їх ефективності. Інноваційний потенціал навчально-виховного закладу — здатність навчально-виховного закладу створювати, сприймати, реалізовувати нововведення та своєчасно позбавлятися від застарілого, педагогічно недоцільного.

Інноваційний потенціал (лат. *potentia* — сила) **педагога** — сукупність соціокультурних і творчих характеристик особистості педагога, що виражає готовність удосконалювати педагогічну діяльність, а також наявність внутрішніх засобів і методів, які забезпечують цю готовність.

Інноваційний прогностичний характер управління навчальним закладом — впровадження в управлінський цикл змін, спрямованих на визначення перспектив розвитку освітньої системи та її радикальне оновлення: діагностика стану проблеми і виявлення проблемних полів, побудова концепції перетворення і проектування, програмування діяльності, моделювання й корекція моделі, її адаптація і тиражування результатів.

Інноваційний режим — порядок здійснення навчання в умовах конкретної інновації; систематичне координування і регулювання інноваційного процесу.

Інноваційні ідеї — засновані на новому знанні про процеси людського розвитку ідеї, які пропонують невикористовувані раніше теоретичні підходи до розв'язання педагогічних проблем, конкретні практичні технології отримання високих результатів.

Інноваційні наукові повідомлення — методологічні положення дидактики; теоретичні положення; концепція; гіпотеза; закономірність; модель

педагогічного процесу; педагогічні принципи; аналітичні дані про педагогічний процес, явище, факти; характеристика педагогічного процесу, явища; алгоритми дій учасників процесу; методи педагогічної діяльності; педагогічні засоби; форми педагогічної діяльності; педагогічний комплекс, система; показники й критерій ефективності педагогічного процесу та якості його результатів; протипоказання у педагогіці.

Інноваційні освітні процеси — зумовлені суспільною потребою комплексні процеси створення, впровадження, поширення новацій і зміни освітнього середовища, в якому здійснюється їх життєвий цикл.

Інноваційні уміння — володіння способами і прийомами інноваційної діяльності, що дають змогу виокремити проблему, проникнути в її суть і на цій основі конструювати і продуктивно розв'язувати інноваційні професійнопедагогічні завдання.

Інновація — нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

Інститут «хрещених» — своєрідний патронаж, піклування старших учнів про кожного новенького малюка, який ознайомлюється з життям шкільної громади. Був запроваджений П. Петерсеном у його педагогічній системі.

Інструментування права на вільний вибір — психологічний вплив педагога на дітей, суть якого полягає в тому, щоб, зберігаючи право на поведінковий вибір за ними, допомогти їм зрозуміти ситуацію, що склалася, і можливі наслідки вибору. І.п. на в.в. сприяє розвитку суб'єктності дитини, її вмінню усвідомлювати свою поведінку; формуванню вміння постійно орієнтуватися на «іншого» і відповідати за свої дії.

Інтеграція (лат. *integratio* — відновлення, поповнення, від *integer* — цілий) — процес і результат взаємодії елементів (із заданими властивостями), що супроводжується відновленням, встановленням, ускладненням і зміцненням істотних зв'язків між ними на основі достатньої підстави, в результаті чого формується інтегрований об'єкт (система) з якісно новими властивостями, у структурі якого зберігаються індивідуальні властивості вихідних елементів.

Інтегровані інновації — інновації, що передбачають об'єднання інтенсивного та екстенсивного шляхів розвитку педагогічної системи за умови ретельного дослідження невикористаних резервів педагогічної системи, які виявляються на межі різнопланових, різнорівневих і різнохарактерних педагогічних підсистем та їх компонентів.

Інтелектуальна культура — розвинені розумові сили особистості, здатність здійснювати саморегуляцію інтелектуальної діяльності, інтерес до роботи з книгою та новими інформаційними технологіями. Включає інтерес до роботи з книгою і новими інформаційними технологіями; розвинені розумові сили, мислення, здатність здійснювати саморегуляцію інтелектуальної діяльності.

Інтенсивні інновації (франц. *intensif*, від лат. *intensio* — напруження, посилення) — інновації, які передбачають розвиток педагогічної системи за рахунок внутрішніх резервів.

Інформатизація (лат. informatio — пояснення) **освіти** — одна з глобальних тенденцій розвитку освіти, пов'язана з розширенням застосування комп'ютерів, інформаційних мереж і технологій в освітній практиці.

Комбінаторні (лат. combino — з'єдную, поєдную) **нововведення** — нововведення, що передбачають нове конструктивне поєднання елементів відомих методик.

Комплексна освітня програма — програма, яка визначає основний зміст роботи з дітьми в умовах навчально-виховного закладу на основі єдиної педагогічної концепції.

Компоненти педагогічної системи — мета (педагогічний ідеал виховання), зміст педагогічного впливу (освітня програма), засоби, форми, методи педагогічного впливу; результат; люди (педагоги, батьки, вихованці тощо) як носії педагогічної системи, об'єкти і суб'єкти педагогічної діяльності.

Комунікативність – професійна здатність педагога, що характеризується потребою у спілкуванні, готовністю легко вступати в контакт, викликати позитивні емоції у співрозмовника й мати задоволення від спілкування.

Контакт візуальний – погляд співрозмовників фіксований один на одному, що означає зацікавленість партнером і зосередженість на тому, про що він говорить. Контакт у педагогічному діалозі – особливий стан єднання педагога та учнів, який характеризується взаєморозумінням, співпереживанням та готовністю до взаємодії.

Конфлікт – зіткнення протилежно спрямованих цілей, інтересів, позицій та поглядів суб'єктів взаємодії.

Креативна особистість — особистість, яка має внутрішні передумови (особистісні утворення, нейрофізичні задатки, специфіку когнітивної сфери), що забезпечують її творчу активність.

Креативність (лат. creatio (creationis) — створення) — стійка властивість індивіда, що обумовлює здатність виявляти соціально значущу творчу активність; рівень творчої обдарованості, здатності до творчості. Здатність до творчості, спроможність генерувати незвичні ідеї, відходити від традиційних схем, швидко розв'язувати проблемні ситуації.

Критерій оптимальності (лат. optimus — найкращий) — показник, за яким здійснюється оцінювання можливих варіантів (альтернатив) розвитку процесу і вибір найкращого з них. Всупереч вимогам логіки (щоб критерій містив тільки один показник) у педагогіці він завжди комплексний, оскільки диференціювати причини і наслідки педагогічних процесів складно.

Критерій якості об'єкта — показник, що характеризує властивість (якість) об'єкта, оцінювання якого можливе за одним із способів вимірювання або за експертним методом.

Культура життєвого самовизначення – усвідомлення себе суб'єктом власного життя, уміння приймати рішення і нести відповідальність за власну поведінку і дії.

Культура міжетнічних відносин – реалізація взаємозалежних інтересів етносів, народностей у процесі економічного, політичного, духовного,

соціального життя на принципах свободи, рівноправності, взаємодопомоги та толерантності.

Культура поведінки – система засвоєних положень, що спрямовують, регулюють і контролюють вчинки та дії особистості, які виражають моральні вимоги суспільства, закріплені в нормах та принципах, ідеалах закону.

Ліберальний стиль – стиль, що характеризується браком стійкої педагогічної позиції; виявляється у неутручанні, низькому рівні вимог, формальному розв'язанні проблем.

Ліцензування (лат. licentia — свобода, право) **освітнього закладу** — проведення експертизи і прийняття рішення про видачу або відмову у видачі навчальному закладу ліцензії на здійснення освітньої діяльності відповідно до поданої заяви. Проводиться державними органами управління освіти або органами місцевого самоврядування з метою реалізації державної політики в галузі освіти, регулювання умов здійснення освітнього процесу, захисту прав громадян на отримання освіти, створення правових гарантій для вільного функціонування і розвитку освітніх закладів різних організаційно-правових форм.

Майстерність – вияв найвищої форми активності особистості учителя у професійній діяльності, активності, що ґрунтується на гуманізмі і розкривається у доцільному використанні методів і засобів педагогічної взаємодії у кожній конкретній ситуації навчання і виховання.

Медіа-освіта — напрям у педагогічній науці, який досліджує засоби масової комунікації. Сформувався він у другій половині ХХ ст. Головними завданнями М.-о. є підготовка тих, хто навчається, до життя в інформаційному суспільстві, формування в них умінь користуватися інформацією в будь-якому вигляді, здійснювати комунікації, усвідомлювати наслідки впливу на людину засобів інформації, особливо засобів масової комунікації.

Мета діяльності педагога – формування творчої особистості учня у процесі навчання та виховання.

Метод групових експертних оцінок (ГЕО), або метод Дельфі — метод, що передбачає проведення експертизи групою експертів за певним алгоритмом.

Методи самовиховання – система прийомів і правил самовиховання, розроблена у відповідності до педагогічних принципів і закономірностей, використання яких слугує ефективності само формування особистості педагогі та його професійних якостей.

Методика в освіті — опис конкретних прийомів, способів, технік педагогічної діяльності в окремих освітніх процесах.

Методика контактної взаємодії – особлива процедура діяльності педагога – ініціативи контакту, який ставить перед собою мету встановити стосунки довіри з учнями.

Методика навчання як окрема дидактика — сукупність упорядкованих знань про принципи, зміст, методи, засоби і форми організації навчально-виховного процесу з окремих навчальних дисциплін, що забезпечують розв'язання завдань.

Міжособистісний простір – відстань між тими, хто спілкується, що є ознакою характеру взаємодії.

Міміка – виражальні рухи м'язів обличчя

Модифікаційні (лат. *modifico* — встановлюю міру) **нововведення** — нововведення, пов'язані з удосконаленням, раціоналізацією, видозміною, модернізацією того, що має аналог або прототип (програма, методика, окрема розробка тощо).

Моніторинг (лат. *monitor* — нагадуючий, наглядаючий) **в освіті** — постійне відстежування певного процесу в освіті з метою виявлення його відповідності бажаному результату або початковим припущенням. Елементами **М. в о.** є форми поточної, проміжної і підсумкової атестації, складання графіків і звітів, проведення педагогічних рад, консилумів тощо.

Мораль – це форма суспільної свідомості; система поглядів і уявлень, норм і оцінок, які регулюють поведінку людей; система ідей, принципів, законів норм і правил поведінки і діяльності, які регулюють відносини між людьми за будь-якої життєвої ситуації. Мораль явище конкретно-історичне, не існує моралі єдиної для всіх часів і всіх народів.

Моральність – означає здатність людини творити добро не завдяки зовнішньому примусу, а за внутрішньою свідомістю та добровільністю; характеристика особливого виду практичної діяльності людей (поведінці).

Моральна відповідальність – особистісна якість, суть якої полягає у усвідомленні моральної потреби до виконання соціальних норм, а також здатність індивіда вільно прийняти справедливую оцінку вчинків, давати своїм діям самооцінку з позиції гуманності, чистої совісті.

Моральна культура – свідомо сформований на основі традицій індивідуальний досвід морально ціннісних відносин до життя людини, навколишнього світу, себе самого, що постійно удосконалюється особистістю.

Моральна культура особистості – це засвоєння особистістю моральних норм, принципів, категорій, ідеалів суспільства на рівні власних переконань, дотримання їх як звичних форм особистої поведінки.

Моральна спрямованість – стійка суспільна позиція особистості, що формується на світоглядній основі, мотивах поведінки, виявляючись як властивість особистості в різних умовах.

Моральний ідеал – уявлення про найвищу моральну досконалість, яка як взірець, норма й найвища мета визначає певний спосіб і характер дії людини.

Моральний обов'язок – сукупність суспільних вимог щодо навчання й виховання учнів, які учитель виконує свідомо, згідно особистих переконань і покликань.

Мультикультурна (лат. *multum* — багато + культура) **освіта** — освіта, спрямована на збереження і розвиток культурних цінностей, норм, зразків і форм діяльності певного суспільства, на передавання їх та інноваційних новоутворень молодому поколінню.

Мультикультурний простір освіти — динамічна система культурних полів взаємовпливів і взаємодій суб'єктів освіти, які є носіями певного культурного і субкультурного досвіду.

Наукова організація праці педагога – система науково обґрунтованих заходів, спрямованих на удосконалення педагогічної праці та її умов, забезпечення максимальної ефективності навчання і виховання за раціонального використання часу, сил, засобів педагога та учнів.

Науково-пізнавальні здібності педагога – здібності до оволодіння учителем інформацією, новими знаннями з відповідних галузей наук, що допомагають вільно орієнтуватися у навчальному матеріалі.

Національна свідомість – усвідомлення своєї національної належності, віднесення себе до певної національної спільності на основі уявлень про типові її риси, етнічну територію, мову, історичні та духовні цінності, релігію, походження та умови розвитку.

Неперервне навчання – навчання, яке має місце в перебігу усього життя індивіда й обумовлене інтенсивним оновленням знань, умінь, необхідних для успішної та ефективної професійної діяльності. Непрофесійне педагогічне спілкування – відсутність навичок спілкування, страх та невпевненість педагога, що знижують його працездатність, викликають порушення динаміки мовлення і внаслідок цього появу стереотипних висловлювань.

Новаторство (лат. novator — оновлювач) — вищий ступінь педагогічної професійної майстерності, винахідництво нового в педагогічній практиці.

Новаторський педагогічний досвід — породжена радикально новою педагогічною ідеєю навчально-виховна, організаційно-педагогічна діяльність.

Новизна — один із основних критеріїв оцінювання педагогічних досліджень; результат творчого процесу; властивість і самостійна цінність будь-якого нововведення. Н. має відносний характер як в особистісному, так і в історичному плані.

Нові інформаційні технології — сукупність методів і технічних засобів збирання, організації, збереження, опрацювання, передавання інформації за допомогою комп'ютерів і комп'ютерних комунікацій.

Обдарованість – комплекс задатків і здібностей особистості, що за сприятливих умов дозволяють їй досягти високих результатів у певній сфері діяльності.

Оволодіння інтелектуальними вміннями – це оволодіння навчальними вміннями, або вміннями навчальної діяльності. Навчальні вміння поділяються на загальні навчальні вміння, які використовуються під час вивчення будь-яких навчальних дисциплін, і спеціальні, необхідні для оволодіння знаннями з окремої галузі чи окремої навчальної дисципліни.

Оптимізм – світовідчуття, просякнуте життєрадісністю, вірою у майбутнє. Успіх, схильність в усьому бачити світле та хороше.

Оптимістичне прогнозування – передбачення розвитку особистості з орієнтацією на позитивне в ній і перетворення всієї структури особистості через вплив на позитивні якості.

Освіта — процес і результат засвоєння людиною системи знань про світ, суспільство, саму себе, способи мислення і діяльності, формування власної особистості; феномен культури, що забезпечує її трансляцію, відтворюваність і зміну; освітній простір — сукупність навчальних закладів, державної системи управління і суспільних об'єднань, які реалізують освітні програми.

Освітній заклад — заклад, що здійснює освітній процес, тобто реалізує одну або кілька освітніх програм.

Освітній стандарт (англ. standard — норма, зразок, мірило) — мінімально гарантований освітнім закладом рівень освіти.

Освітня парадигма (грец. paradeigma — приклад, зразок) — сукупність прийнятих науковим педагогічним співтовариством теоретичних, методологічних та інших установок на кожному етапі розвитку педагогіки, якими керуються як зразком (моделлю, стандартом) при розв'язанні педагогічних проблем.

Освітня програма — основний документ освітнього закладу будь-якого рівня, що визначає зміст основної і додаткової освіти, педагогічні технології, які використовуються, систему атестації і управління якістю освіти, а також кадрові та матеріально-технічні основи освітнього процесу.

Освітня технологія — технологія, що відображає загальну стратегію розвитку освіти, єдиного освітнього простору. Призначена для прогнозування розвитку освіти, її конкретного проектування і планування, передбачення результатів, а також визначення відповідних освітнім цілям стандартів. До **О.т.** належать концепції освіти, освітні закони, освітні системи (гуманістична концепція освіти, Закон України «Про освіту», система неперервної освіти тощо).

Особистісна орієнтація співрозмовників – готовність бачити і розуміти співрозмовника, самоцінне ставлення до іншого.

Особистісна центрація педагога — спрямованість, зацікавленість педагога інтересами учасників педагогічного процесу.

Особистісний авторитет – неформальний рівень, за якого до уваги береться не тільки професіоналізм учителя, але й особистісні якості.

Особистісний підхід у педагогіці — гуманістичний підхід педагога до вихованців, що допомагає кожному з них усвідомити себе як особистість, виявити можливості, які стимулюють самостановлення, самоствердження, самореалізацію.

Особистісно-орієнтоване спілкування – виконання нормативно заданих функцій з виявом особистого ставлення та своїх почуттів.

Пантоміміка – виражальні рухи всього тіла або окремої його частини, пластика тіла.

Парціальна (лат. partialis, від pars (partis) — частина) **освітня програма** — освітня програма, яка визначає зміст одного або кількох взаємопов'язаних напрямів роботи закладу (наприклад, гуманістичне виховання, естетичний розвиток, екологічне виховання) на основі своєї педагогічної концепції.

Педагог – фахівець, який займається навчально-виховною роботою в школі чи дитячому садку, позашкільному закладі, викладач вищого навчального закладу.

Педагогіка – наука, до складу якої входять: *Історія педагогіки* – це наука, яка вивчає становлення та розвиток освітніх і виховних систем від найдревніших часів і до сьогодення. *Загальна педагогіка* – наука, яка вивчає основні закономірності здійснення навчально-виховної діяльності і функціонування освіти. *Вікова педагогіка* – це педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності з урахуванням вікових особливостей людини (напр., *андрагогіка* – педагогіка дорослих). *Соціальна педагогіка* вивчає механізми формування особистості у соціумі (напр., *педагогіка праці* вивчає здійснення навчально-виховної діяльності в умовах виробничих відносин; *педафтологія* вивчає особливості формування особистості вчителя-викладача; *професійна педагогіка*). *Дидактика* – теорія навчання. *Теорія виховання*. *Спеціальна педагогіка* – галузева педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності в соціально-нестандартному середовищі. *Спеціальна педагогіка* підрозділяється на такі науки: *Олігофренопедагогіка* – здійснення навчально-виховної діяльності в середовищі розумово-відсталих людей. *Тифлопедагогіка* – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі людей з порушенням зору. *Сурдопедагогіка* – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі людей з порушенням слуху. *Логопедагогіка* – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі людей з порушенням вимови. *Дефектологія* – вивчає особливості впливу різних фізичних та психічних вад на навчально-виховний процес. *Пенітенціарна педагогіка* – здійснення навчально-виховної діяльності у середовищі в'язнів. *Ресоціалізаційна педагогіка* – вивчає закономірності здійснення навчально-виховної діяльності з метою соціальної адаптації людей, які відбули покарання або таких, які перенесли тривалі хвороби. *Ревалідаційна педагогіка* – це педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності в середовищі фізично або психічно ослаблених людей. *Педагогіка превентивна* — це педагогічна наука, яка вивчає особливості здійснення навчально-виховної діяльності з метою запобігання вчинення суспільно-небезпечних дій. *Порівняльна педагогіка* – вивчає особливості здійснення педагогічної діяльності в різних країнах з метою визначення позитивного педагогічного досвіду для вітчизняної системи освіти. *Педагогіка співробітництва* — новаторський напрям у педагогіці, що розглядає дитину як активного суб'єкта спільної з педагогом діяльності, заснованої на реальному співробітництві, демократичних і творчих засадах. Сформувався у середині 80-х років ХХ ст. Авторами П.с. є Ш. Амонашвілі, І. Волков, Є. Ільїн, С. Лисенкова, В. Сухомлинський, В. Шаталов та ін.

Педагог інноваційного спрямування — педагог із чіткою мотивацією інноваційної діяльності та визначеною інноваційною позицією, здатний не лише підтримувати інноваційні процеси, а й ініціювати їх.

Педагогічна аксіологія (грец. *axios* — цінний і *logos* — слово, вчення) — наука про сприйняття, освоєння та оцінювання нового у педагогіці. Основними її категоріями є педагогічне співтовариство, оцінювання та різновиди процесів освоєння нового, явища консерватизму і новаторства в педагогіці, особливості інноваційного середовища, готовність педагогічного співтовариства до сприйняття і оцінювання нового тощо.

Педагогічна діяльність – об'єкт дослідження різних галузей педагогічної науки. Діяльність, мета якої – виховання підростаючого покоління.

Педагогічна діагностика (грец. *diagnostikos* — здатний розпізнавати) — комплекс засобів, методів, прийомів і правил виміру динаміки процесів і результатів навчально-виховної роботи.

Педагогічна експертиза (франц. *expertise*, від лат. *expertus* — досвідчений) — сукупність процедур, необхідних для одержання колективної думки у формі експертного судження чи оцінки про педагогічний об'єкт, процес, явище (навчальний план, підручник тощо).

Педагогічна етика – сукупність моральних норм, установ, які виявляються у професійній діяльності педагога.

Педагогічна імпровізація (франц. *improvisation*, від лат. *improvisus* — несподіваний, непередбачений) — знаходження педагогом під час навчально-виховного процесу несподіваного педагогічного розв'язку і миттєве його втілення. Вона охоплює чотири етапи: педагогічне осяяння; миттєве осмислення педагогічної ідеї і миттєвий вибір шляху її реалізації; втілення або реалізація педагогічної ідеї; миттєвий аналіз процесу втілення педагогічної ідеї і рішення про продовження педагогічної імпровізації або перехід до запланованих раніше дій. П. і. дає змогу вдосконалювати педагогічну техніку, гнучко реагувати на труднощі, що виникають.

Педагогічна інноватика — вчення про створення, оцінювання, освоєння і використання педагогічних новацій.

Педагогічна інновація (нововведення) — сукупність нових професійнопедагогічних дій педагога, спрямованих на вирішення актуальних проблем виховання й навчання з позицій особистісно-орієнтованої освіти; цілісна теоретична, технологічна і методична концепція оновлення педагогічної діяльності, що забезпечує її вихід на якісно новий рівень; процес освоєння нового (засобу, методики, технології, програми тощо).

Педагогічна задача – виявлені в навчально-виховному процесі суперечності, які враховує учитель, стимулюючи розвиток особистості, це педагогічна мета, поставлена за певних умов.

Педагогічна кваліметрія (лат. *qualis* — який за якістю і грец. *metreo* — вимірюю) — застосування методів загальної кваліметрії (кількісних оцінок якості об'єкта) в педагогіці під час кількісного оцінювання психологопедагогічних і дидактичних об'єктів. Основним методом дослідження є метод групових експертних оцінок.

Педагогічна концепція (франц. *conception*, від лат. *conceptio* — сприйняття) — спосіб розуміння, трактування педагогічних явищ; основна точка

зору на предмет педагогічної науки чи педагогічного явища; керівна ідея для їх систематичного висвітлення; система пов'язаних між собою, взаємозумовлених поглядів на сутність педагогічних явищ.

Педагогічна культура — найвищий рівень педагогічної майстерності, сутнісна характеристика особистості педагога, здатного до «діалогу культур».

Педагогічна майстерність — комплекс властивостей особистості, що забезпечує самоорганізацію високого рівня професійної діяльності на рефлексивній основі, високий рівень оволодіння педагогічною діяльністю; комплекс спеціальних знань, умінь і навичок, професійно важливих якостей особистості, що дають змогу педагогу ефективно організовувати навчально-пізнавальну діяльність тих, хто навчається, і здійснювати цілеспрямований педагогічний вплив і взаємодію.

Педагогічна мета – зміни, які прогнозує педагог у розвитку особистості учня в процесі навчання та виховання.

Педагогічна неологія (грец. neos — новий і logos — слово, вчення) — наука про створення нового у педагогіці. Основними категоріями П. н. є нове в педагогіці, класифікація педагогічних нововведень, умови створення нового, критерії новизни, традиції і новаторство, етапи створення нового у педагогіці.

Педагогічна підтримка — особлива сфера спрямованої на самостановлення дитини педагогічної діяльності, яка представляє процес спільного з вихованцем визначення його інтересів і шляхів подолання проблем з метою збереження власної гідності та досягнення бажаних результатів у різних сферах.

Педагогічна рефлексія (лат. reflexio — відображення, аналіз) — здатність педагога об'єктивно оцінити себе та свої вчинки, зрозуміти, як його сприймають у процесі педагогічного спілкування.

Педагогічна система — педагогічна концепція і досвід її реалізації в педагогічну практику; еталонна модель, результати дії якої апробовані на соціальному рівні і мають свою специфіку.

Педагогічна тактовність – стиль поведінки педагога, за якого вихованці завжди упевнені в його доброзичливості, чуйності та доброті.

Педагогічна техніка – форма організації поведінки вчителя, уміння використовувати психофізичний апарат як інструмент виховного впливу, прийоми володіння собою (своїм організмом, настроєм, мовленням, увагою, уявою) і прийоми впливу на інших (вербальним й невербальним засобами).

Педагогічна технологія – сукупність психолого-педагогічних настанов, які визначають спеціальний підхід і композицію форм, методів, прийомів, способів, засобів у навчально-виховному процесі.

Педагогічна творчість — прийняття і здійснення педагогом оптимальних нестандартних рішень у змінних умовах навчально-виховного процесу.

Педагогічна теорія — логічне узагальнення педагогічного досвіду, практики виховання й навчання; система педагогічних ідей; наукове пояснення закономірностей педагогічної діяльності; сукупність положень педагогіки як науки.

Педагогічна техніка — елемент педагогічної технології; комплекс загальнопедагогічних і психологічних умінь педагога, що забезпечує володіння ним власним психофізіологічним станом, настроєм, емоціями, тілом, мовою й організацією педагогічно доцільного спілкування. Виокремлюють вербальні (голос, дикція, інтонація, темпоритм тощо), невербальні (міміка, пластика, артикуляція, жести, експресивне забарвлення пластики та ін.), соціально-перцептивні (сприйняття, увага, спостережливість, уява тощо) уміння та володіння емоційним станом (зняття психічного напруження, саморегуляція, релаксація, аутотренінг, самонавіювання, створення творчого самопочуття).

Педагогічна технологія — своєрідна конкретизація методики, проект певної педагогічної системи, що реалізується на практиці; змістова техніка реалізації навчально-виховного процесу; закономірна педагогічна діяльність, яка реалізує науково-обґрунтований проект навчально-виховного процесу і має вищий рівень ефективності, надійності, гарантованого результату, ніж традиційні методики навчання й виховання.

Педагогічна ситуація – фрагмент педагогічної діяльності, що містить суперечності між досягнутим і бажаним рівнями вихованості учнів і колективу.

Педагогічний досвід – сукупність знань, умінь і навичок, здобутих учителем у процесі професійної діяльності.

Педагогічний такт – моральна поведінка учителя, що включає передбачення всіх об'єктивних наслідків вчинків, передбачення їх суб'єктивного сприйняття, виявлення високої гуманності, чуйності з боку учителя про учня, засіб встановлення доброзичливих стосунків з вихованцями.

Педагогічне покликання – схильність, що виростає із усвідомлення власної здатності до педагогічної справи, в основі якої лежить любов до дітей як сили, здатної впливати на духовний світ вихованців.

Педагогічні дії – складова операційної сфери педагогічної діяльності, яка охоплює різновиди психомоторних і розумових дій.

Педагогічні здібності – особливості учителя, які дозволяють йому досягати високих результатів у процесі діяльності.

Педагогічні стосунки – стосунки, які виникають на основі педагогічного спілкування між педагогом та учнями та характеризуються певними особливостями.

Перевиховання – виховний процес, спрямований на подолання негативних рис, що сформувалися під впливом несприятливих умов виховання.

Перцептивні здібності – професійна проникливість, пильність, педагогічна інтуїція, здатність сприймати й розуміти іншу людину.

Підвищення кваліфікації педагога – цілеспрямований, спеціально організований процес систематичного оновлення професійної компетентності, зумовлений динамікою розвитку суспільства, науки, освіти, культури та потребами, що впливають з особистого досвіду та специфіки діяльності учителя.

Показник продуктивності педагогічної діяльності – формування в учнів механізму внутрішньої регуляції та самоконтролю, що орієнтований на соціально прийнятні норми поведінки.

Потенційні здібності – можливість розвитку індивіда, які виявляються у процесі виникнення нових завдань, що потребують вирішення.

Предмет професійної етики – професійна мораль, її специфіка, умови формування, закономірності її розвитку в конкретних історичних умовах.

Приєм педагогічного впливу – спосіб організації певної педагогічної ситуації, який викликає нові почуття й думки учнів, що спонукають їх до самозміни.

Пристаосування у педагогічному спілкуванні – система прийомів (психологічних, мімічних, пантомімічних, мовних, рухових) для організації структури спілкування, адекватної завданню, що вирішується.

Праця по самообслуговуванню включає працю в сім'ї, догляд за своїми речами, прибирання класу і навчальних кабінетів, ремонт наочних посібників, інвентаря, меблів, упорядкування книжок у шкільній бібліотеці тощо. Всі учні залучаються до суспільно корисної праці з благоустрою шкільної території, озеленення вулиць, доріг, населених пунктів, збирання лікарських рослин, вторинної сировини.

Продуктивна праця – праця, пов'язана з цілеспрямованістю діяльністю особистості, результатом якої є вироблення, результатом якої є вироблення конкретного продукту, вибору, отримання винагороди за обсяг і якість та результати трудових зусиль. Продуктивна праця передбачає участь школярів у створенні матеріальних цінностей. У процесі цієї праці учні вступають у виробничі відношення, пізнають смисл економічних понять і категорій, у них розвиваються професійні інтереси, нахили, потреби у праці.

Професійна компетентність – спрямованість і професійні знання як вияв високого професіоналізму в діяльності.

Професійна готовність – психологічна, психофізіологічна, фізична готовність педагога та науково-теоретична і практична підготовка учителя.

Професійна придатність педагога – сукупність психічних і психофізіологічних якостей, які необхідні для досягнення успіху у педагогічній діяльності.

Професійно-педагогічна діяльність – діяльність учителя, змістом якої є керівництво діяльністю учнів у навчально-виховному процесі.

Професійно-недопустимі якості учителя – ті, що ведуть до професійної непридатності педагога.

Професійно-педагогічний тренінг – галузь практичної педагогіки, яка орієнтована на використання активних методів самовиховання (рефлексії) і групової навчальної діяльності задля розвитку здібностей до педагогічної взаємодії у майбутніх учителів.

Професійне педагогічне спілкування – комунікативна взаємодія педагога з учнями, батьками, колегами, спрямована на встановлення

сприятливого психологічного клімату, психологічну оптимізацію діяльності і стосунків.

Професійне самовиховання – послідовні і логічні етапи формування професійних якостей особистості педагога, унаслідок чого зростає рівень його вихованості, удосконалюються мотиви і способи поведінки особистості та її діяльності.

Професійний потенціал – сукупність природних і набутих якостей, що визначають здібність педагога виконувати свої обов'язки на заданому рівні.

Професіоналізм – складне психологічне новоутворення, що включає професіоналізм умінь, професіоналізм спілкування та професіоналізм самовдосконалення.

Профорієнтація – це науково обґрунтована система соціально-економічних, психологічних, виробничо-технічних та індивідуальних заходів, що спрямовані на надання допомоги учням у професійному самовизначенні згідно з особистісними здібностями, можливостями, покликаннями та у розрахунку з потребами суспільства.

Рефлексивні процеси – процеси, що супроводжують міжособистісну взаємодію і дають можливість формувати уявлення про мотиви й наміри учасників спілкування, особливості сприймання ними комунікативної ситуації.

Розвиток особистості – процес кількісних і якісних перетворень і удосконалень якостей особистості, що характеризують її творчі здібності.

Розумове виховання – виховання, спрямоване, на опанування системою знань про наукові засади розвитку природи і суспільства; розвиток потенційних інтелектуальних сил особистості; формування культури розумової праці.

Розумові сили (розум) – це сукупність індивідуальних здібностей до накопичення знань, оволодіння основними розумовими операціями, інтелектуальними вміннями.

Самовиховання – формування людиною своєї особистості відповідно до свідомо поставленої мети.

Самовладання – здатність до самоспостереження й контролю за внутрішніми інтелектуально-емоційними й психофізіологічними процесами.

Самоконтроль – свідоме регулювання поведінки, мотивів, на основі виявлення відхилень у думках, почуттях, вчинках, діях від загальноприйнятих вимог.

Самообмеження – здатність до відмови від бажаного (особистого задоволення, зручності), коли це зумовлено зовнішньою потребою чи на користь кого-небудь.

Самонавіювання – процес навіювання, адресований собі, за якого суб'єкт і об'єкт навіюю чого впливу одна й та ж особа.

Самопідбадьорення – звернення особистості до себе самої з метою зміцнення впевненості у своїх силах.

Самопізнання – вивчення самої себе особистістю за допомогою методів і прийомів самоаналізу, порівняння себе з іншими, позитивними людьми;

сприймання критики від інших; спостереження за собою зі сторони; систематичне підбиття підсумків.

Самоповага – особистісне оцінне судження, виражене в позитивному ставленні індивіда до себе самого.

Саморегуляція – здатність особистості керувати собою на основі сприймання й усвідомлення актів своєї поведінки та психічних процесів.

Самосхвалення – переконання себе у правильності дій, позицій, намірів завдяки добору відповідних доказів та аргументів.

Самостимулювання – перетворення реального на бажане за допомогою власних зусиль.

Самоосвіта педагога – нагромадження інтелектуального багатства й педагогічної мудрості, одна з необхідних умов його подальшого розвитку, джерело підвищення професійної кваліфікації та розвитку педагогічної творчості.

Самооцінка – судження педагога про ступінь наявності у нього знань, умінь та навичок професійної діяльності у співвідношенні з певним еталоном.

Самонаказ – метод, який використовується учителем задля виправлення конкретних недоліків і виховання у собі позитивних якостей.

Самоспостереження – спостереження за своєю діяльністю і переживаннями, діями та вчинками з метою подальшого самовиховання.

Свідомість – функція головного мозку, що полягає у відображенні об'єктивних властивостей предметів і явищ навколишнього світу, процесів, що відбуваються у ньому, своїх дій, у попередньому мисленому їх накресленні і передбаченні наслідків, у регулюванні відносин людини з людиною і соціальною дійсністю.

Сміливість педагога – здатність приймати рішення у ситуації невизначеності, уміння доводити до кінця, ризик власним успіхом.

Спорт. На відміну від фізичної культури, спорт завжди пов'язаний із досягненням максимальних результатів в окремих видах фізичних вправ. На тренуваннях і особливо на змаганнях учні долають значні фізичні та нервові навантаження, виявляють і розвивають рухові й морально-вольові якості.

Спостережливість педагога – вибіркова спрямованість сприймання, що виявляється в легкості виокремлення педагогічно інформативних деталей у діяльності й поведінці інших осіб.

Спрямованість педагога – мотиваційна зумовленість його дій, поведінки конкретними життєвими цілями, джерелом яких є потреби та суспільні вимоги.

Сугестивні здібності – здатність педагога впливати на досягнення прогнозованого результату навчання й виховання за допомогою слова, вияву емоцій.

Суспільно корисна праця – різноманітна трудова діяльність, спрямована безпосередньо на задоволення певних суспільних потреб без спеціальної матеріальної винагороди.

Творчість – вищий вияв активності людської діяльності, спосіб самоствердження, самореалізації, цілеспрямованої діяльності зі створення

суспільно значущих цінностей. Це системне явище, специфічна для людини форма взаємодії з навколишнім світом, що слугує задоволенню потреб й створює передумови для духовного розвитку.

Творчий потенціал – складне утворення особистості, що відображає сукупність якостей і здібностей, психологічних станів, знань, умінь і навичок, необхідних для досягнення високого рівня розвитку.

Темперамент – індивідуально-типологічна характеристика людини, яка виявляється в силі, швидкості та зрівноваженості перебігу її психічних процесів.

Трудове виховання в сучасній школі – це педагогічна діяльність, спрямована на формування в учнів готовності до праці в умовах ринку.

Туризм – це прогулянки, екскурсії, походи і мандрівки, які організовують для ознайомлення учнів з рідним краєм, природними, історичними та культурними пам'ятниками нашої країни. В них учні фізично загартовуються, вчаться бути витривалими, набувають досвіду колективного життя і діяльності, відповідального ставлення до природи.

Уява у спілкуванні – вміння ставити себе на місце іншої людини й бачити світ, працю, себе, все, що відбувається, її очима.

Фізичне виховання – виховання, що передбачає створення оптимальних умов для забезпечення достатнього фізичного розвитку особистості, збереження її здоров'я, оволодіння знаннями про особливості організму людини, фізіологічні процеси, що протікають у ньому, набуття санітарно-гігієнічних умінь та навичок з догляду за власним тілом, підтримання і розвиток його потенційних можливостей.

Фізична культура – це сформований спосіб життя людини, що спрямований на зміцнення здоров'я, загартування організму, гармонійний розвиток форм, функцій і фізичних можливостей людини, формування життєво важливих рухових навичок та вмінь.

Функціональний авторитет – неформальний рівень, що визначається ступенем професійності, можливостями педагога вирішувати дидактичні та розвиваючі завдання.

Функціонально-рольове спілкування вчителя – ділове, стандартизоване, обмежене вимогами рольової позиції. Головна мета – забезпечення виконання певних дій, за якого не виявляється особисте ставлення педагога й учня.

Список використаних джерел

1. Андрущенко Н. О. Інтерактивні методи навчання як засіб розвитку пізнавальних інтересів студентів // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. Вип. 21 / Редкол.: І. А. Зязюн та ін. Київ–Вінниця : ТОВ фірма „Планер”, 2009. С. 282–284.
2. Архипова С.П. Діалогові технології навчання як засіб підготовки до неперервної освіти // Нові технології навчання: Наук.-метод. зб. / Ред. кол.: В.О.Зайчук т. ін. К.: НМЦ ВО, 2002. Вип. 38. С. 103–108.
3. Бартків О. Готовність педагога до інноваційної професійної діяльності // Проблеми підготовки сучасного вчителя № 1, 2010. С. 52-58.
4. Ващенко Л.М. Управління інноваційними процесами в загальній середній освіті регіону: [монографія К.: Видавниче об'єднання «Тираж», 2005. – 380 с.
5. Вербицкий А.А., Ермакова О.Б. Школа контекстного обучения как модель реализации компетентностного подхода в общем образовании // Педагогика 2009. № 2 С. 12-18.
6. Вольфовська Т.О. Становлення інтерактивних умінь як психологічна проблема інтеграції особистості в громадське життя // Педагогіка і психологія. 2002. №4. С. 64– 74.
7. Гончаренко С. У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 376 с.
8. Гуревич Р. С. Інформаційно–комунікаційні технології в навчальному процесі. Академія Вінниця : ДОВ „Вінниця”, 2002. 116 с.
9. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології : Навчальний посібник [Текст]. К.: Академвидав, 2004. 352 с.
10. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; головний ред.. В.Г. Кремень. К.: Хрінком Інтер, 2008. 1040 с.
11. Зязюн І.А. Основы педагогического мастерства. К.: Вища шк., 1987. 207 с.
12. Інновації у вищій освіті: проблеми, досвід, перспективи : монографія / за ред. П. Ю. Сауха. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2011. 444 с.
13. Інноваційна діяльність викладача вищої школи: навчально–методичні матеріали для студентів магістратури. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2011. 76 с.
14. Кайдалова Л. Г. Теоретичні та методологічні аспекти особистісно орієнтованого навчання // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. Х. : ХОВНОКУХДАДМ, 2008. № 3 С. 74-77.
15. Клімова Г. П. Інноваційний розвиток вищої освіти України: методологічний аспект аналізу // Актуальні питання інноваційного розвитку. Х.:ФІНН, 2012, N N 3. С.50-57.
16. Коберник О. М. Підготовка майбутніх учителів до інноваційної педагогічної діяльності [Електронний ресурс] Режим доступу : <http://studentam.net.ua>.
17. Коновальчук І. Закономірності та умови реалізації інноваційних освітніх процесів // Розвиток педагогічних наук в Україні і Польщі на початку ХХІ

- століття: зб. наук. праць. Черкаси Видавець Чабаненко Ю.А., 2011. С. 552-557.
18. Кухаренко В.М. Дистанційне навчання: Умови застосування. Дистанційний курс: Навчальний посібник. 3-є вид. / За ред. В.М. Кухаренка. Харків : НТУ "ХПІ", "Торсінг", 2002. 320 с.
 19. Основи нових інформаційних технологій навчання : посіб. для вчит / за ред. Ю. І. Машбиця. К. : ІЗМН, 1997. 264 с.
 20. Падалка О.С., Нісімчук А.М., Смолюк І.О., Шпак О.Т. Педагогічні технології: Навчальний посібник для вузів. К.: Вид-во «Українська енциклопедія» ім. М.П. Бажана, 1995. 254 с.
 21. Піддубник В. Інформаційно-технологічний ресурс освіти в Україні // Українське суспільство 2003. Соціологічний моніторинг. К., 2003. № 7. С. 24–34.
 22. Підласий І.П. Педагогічні інновації // Рідна школа. 1998. № 12.
 23. Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук. метод. посібн. К. : Видавництво А.С.К., 2004. 192 с.
 24. Сурмін Ю. Метод аналізу ситуацій (CASE STUDY) та його навчальні можливості // Освіта і управління : Науково-практичний журнал. 2006. Т. 9. № 1. С. 32–50.
 25. Технологія розробки дистанційного курсу : Навч. посібник / За ред. В. Ю. Бикова та В. М. Кухаренка. К. : Міленіум, 2008. 324 с.
 26. Удосконалення педагогічної майстерності в умовах особистісно зорієнтованої освіти: Модульний посібник / Автори-упорядники: П.І.Матвієнко, Н.І.Білик, О.О.Новак. Полтава: ПОІППО, 2006. 292 с.
 27. Фіцула М. М. Педагогіка вищої школи: Навч. посібник. К.: Академвидав, 2006. 352 с.
 28. Чернилевский Д.В. Дидактические технологии в высшей школе: уч. пос. для вузов. М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. 437 с.
 29. Штилвелд В. Дистанційне навчання – від теорії до практики, актуальний мережевий семінар [Електронний ресурс] // Освітній портал. – Режим доступу <http://www.osvita.org.ua/distance/articles/15>

Електронні ресурси

People vector created by pch.vector - www.freepik.com

Навчально-методичне видання

**Малімон Леся Костянтинівна
Горчарук Світлана Вікторівна**

**Педагогічна майстерність :
глосарій**

*Методичні рекомендації для студентів
факультету іноземної філології*

Друкується в авторській редакції

Формат 60x84 1/16. Обсяг 1,63 ум. друк. арк., 1,71 обл.-вид. арк.
Наклад 50 пр. Зам.113. Видавець і виготовлювач – Вежа-Друк
(м. Луцьк, вул. Шопена, 12, тел. (0332) 29-90-65).
Свідоцтво Держ. комітету телебачення та радіомовлення України
ДК № 4607 від 30.08.2013 р.